

โอกาสและความหวัง ในการพัฒนาการศึกษาไทย

ศาสตราจารย์ท่านผู้หญิงพูนทรัพย์ นพวงศ์ ณ อยุธยา ท่านคณบดีคณะครุศาสตร์ ท่านคณาจารย์
และท่านที่เข้าร่วมประชุมทุกท่าน

ผมมีความยินดีที่ได้มาเป็นประธานเปิดการประชุมทางวิชาการครั้งสำคัญของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เนื่องในวันเฉลิมฉลองครบ 50 ปี คณะครุศาสตร์ 90 ปีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ 115 ปีการฝึกหัดครูไทย ที่คณะครุศาสตร์ร่วมกับสภาคณบดี คณะครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์แห่งประเทศไทยจัดขึ้น ผมมีความยินดีและรู้สึกเป็นเกียรติอย่างสูงที่ได้มาเป็นปาฐกในปาฐกถา ศาสตราจารย์ท่านผู้หญิง พูนทรัพย์ นพวงศ์ ณ อยุธยา รวมทั้งได้มีส่วนร่วมการประชุมวิชาการ และเผยแพร่ผลงานระดับชาติ เรื่องโอกาสและความหวังในการพัฒนาการศึกษาไทย ตลอดจนบรรยายพิเศษเรื่องจิตปัญญาศึกษาเพื่อการพัฒนามนุษย์ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมไทย

ในปัจจุบัน การที่คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีบทบาทสำคัญในเวทีการศึกษาของประเทศและนานาชาติ มาจนถึงทุกวันนี้ได้นั้น ผมเห็นว่าเป็นความมีวิสัยทัศน์ กว้างไกลและคุณภาพการอันยิ่งใหญ่ของ ศาสตราจารย์ ท่านผู้หญิงพูนทรัพย์ นพวงศ์ ณ อยุธยา คณบดีผู้ก่อตั้ง คณะครุศาสตร์เมื่อ 50 ที่ผ่านมา ผมขอถือโอกาสนี้ ขอบพระคุณท่านและขออาราธนาสิ่งศักดิ์สิทธิ์และพระบารมีของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดลบันดาลให้ ศาสตราจารย์ ท่านผู้หญิง มีสุขภาพแข็งแรงมีอายุยืน และขออวยพรให้ คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีความเจริญก้าวหน้าเป็นที่พึงของสังคมไทยในการพัฒนาปัญญา มนุษย์และขอให้การจัดประชุมครั้งนี้ประสบความสำเร็จ ด้วยดีทุกประการ ผมขอเปิดกิจกรรมทางวิชาการ ณ บัดนี้

ปาฐกถาศาสตราจารย์ท่านผู้หญิงพูนทรัพย์ นพวงศ์ ณ อยุธยา ในโอกาสเฉลิมฉลอง 50 ปี คณะครุศาสตร์ 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ 115 ปี การฝึกหัดครูไทย ณ ห้องประชุมคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 10 กรกฎาคม 2550

ผมมาวันนี้ในฐานะที่เป็นศิษย์เก่าคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และในฐานะที่เป็นอาจารย์ที่นี้ มาก่อน โดยเป็นส่วนราชการหน่วยแรกในชีวิตที่ผมได้รับการบรรจุเข้ารับราชการ มีท่านผู้หญิงซึ่งเป็นคนบดที่ก่อตั้งเป็นผู้บังคับบัญชาคนแรกของผม และด้วยความที่เริ่มต้นชีวิตจากสถานที่ที่ดีเช่นคณะครุศาสตร์ มีผู้บังคับบัญชาที่ดีเช่น ท่านผู้หญิง ก็เป็นปัจจัยทำให้ผมได้เป็นผมอย่างทุกวันนี้ ก็ขอแสดงครุคารวะกับปฐมปฐนียาจารย์ของคณะครุศาสตร์จุฬาฯไว้ ณ ที่นี้ด้วย วาระนี้เป็นโอกาสที่ควรแก่การยินดีที่คณะครุศาสตร์ได้มีโอกาสเฉลิมฉลอง 5 ทศวรรษหรือ 50 ปีทั้ง ๆ ที่คณะครุศาสตร์ได้มีวิวัฒนาการต่อเนื่องมาเป็นเวลา 115 ปี จะถือว่า เป็นสถาบันวิชาการวิชาชีพทางการศึกษาที่อยู่คู่กับการศึกษาไทยมาโดยตลอด ก็ว่าได้ ตั้งแต่ยุคที่เป็นโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ ยุคที่พัฒนามาเป็นคณะครุศาสตร์ จนกระทั่งมาเป็นครุศาสตร์ในรอบ 50 สุดท้าย ที่ผมใช้คำว่า เป็นสถาบันที่อยู่คู่กับระบบการศึกษาไทยก็เพราะว่า

กระทรวงศึกษาธิการเองก็มีอายุ 115 ปี ซึ่งก็เพิ่งฉลองกันไปเมื่อเดือนเมษายน แสดงให้เห็นชัดเจนว่าคณะครุศาสตร์ในชื่อใหม่ ในพัฒนาการใหม่ก็คงจะเป็นสถาบันที่อยู่คู่ระบบการศึกษาไทยตลอดไป และก็เป็นสถาบันที่มีอายุยืนยาวตามกระทรวงศึกษาธิการไปโดยตลอด เป็นสิ่งที่น้อยแห่งที่จะมีประวัติและผลงานอันยาวนาน เช่น คณะครุศาสตร์ ผมก็ขอแสดงความชื่นชมยินดี ไม่ใช่แต่เพียงว่าอยู่มานานแต่ผมขอแสดงความชื่นชมยินดีในผลงาน ที่ถ้าถามตอนนี้คนที่ได้รับเป็นศิษย์เก่าเกียรติยศ ก็ดีเป็นปฐนียาจารย์ก็ดี ส่วนใหญ่ก็จะอยู่ในกระทรวงศึกษาธิการ ได้แสดงได้เห็นชัดว่า สถาบันของเราได้ผลิตและพัฒนาบุคคลไปเป็นกำลังสำคัญของชาติบ้านเมือง โดยเฉพาะทางการศึกษา เรื่องที่มอบให้ผมพูดคือโอกาสและความหวังในการพัฒนาการศึกษาไทย มีโอกาสใหม่ มีความหวังหรือไม่ ที่เราจะพัฒนาการศึกษาไทยให้เจริญก้าวหน้าหลุดพ้นจากภาวะที่ตกต่ำต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน ผมคิดว่าเรื่องนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลัก 5 ปัจจัยด้วยกัน

ปัจจัยแรก ก็คือเรื่องเจตจำนงแห่งรัฐ เรื่องเจตจำนงแห่งรัฐดูได้จากที่ใด เจตจำนงแห่งรัฐได้ปรากฏชัดในกฎหมายสูงสุดของประเทศ คือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย รัฐธรรมนูญที่มีมาเกือบทุกฉบับ มักจะมีการกล่าวถึงการศึกษาเป็นบทบัญญัติส่วนหนึ่งไว้ และส่วนมากจะอยู่ในหมวดที่ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของชนชาวไทย แต่ฉบับที่มีบัญญัติไว้มากที่สุดและถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาการศึกษาไทยในยุคใหม่ก็คือรัฐธรรมนูญปีพุทธศักราช 2540 ที่เพิ่งถูกยกเลิกไป ในรัฐธรรมนูญฉบับนั้นได้มีบทบัญญัติเรื่องการศึกษาเอาไว้ทั้งในส่วนที่เป็นสิทธิและหน้าที่ของชนชาวไทยและส่วนที่เป็นนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ซึ่งเป็นที่มาของการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี เป็นที่มาของเป้าหมายของการที่ประชาชนคนไทยได้รับโอกาสเข้ารับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ต้องจัดให้กว้างขวางมีคุณภาพและไม่เก็บค่าใช้จ่าย ที่สำคัญคือการเป็นที่มาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ก่อนหน้านั้นนับตั้งแต่ได้เปลี่ยนการปกครอง พ.ศ. 2475 เราไม่เคยมีกฎหมายแม่บททางการศึกษา เรามีแต่กฎหมายลูกบทเฉพาะเรื่อง เฉพาะประเภทการศึกษา เฉพาะหน่วยงานการศึกษาบางระดับ แต่เราไม่เคยมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติซึ่งเป็นเสมือนธรรมนูญการจัดการการศึกษาแห่งประเทศไทยซึ่งมีลักษณะเป็นกฎหมายแม่บท เราได้มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นผลจากการที่มาตรา 81 ของรัฐธรรมนูญของราชอาณาจักรไทยได้กำหนดให้มีกฎหมายการศึกษาแห่งชาติแม้ว่ารัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2540 จะถูกยกเลิกไปแล้ว และเราปกครองด้วยรัฐธรรมนูญชั่วคราว แต่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ยังอยู่ และยังมีผลบังคับใช้อยู่อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากมีการยกเอาสาระสำคัญที่อยู่ในรัฐธรรมนูญมาอยู่ใน พระราชบัญญัติการศึกษา

66

มีกานฟูหคิงซึ่งเป็นคนบดที่ก่อตั้งเป็นผู้บังคับบัญชาคนแรกของผม และด้วยความที่เริ่มต้นชีวิตจากสถานที่ที่ดีเช่นคณะครุศาสตร์ มีผู้บังคับบัญชาที่ดีเช่น กานฟูหคิง ก็เป็นปัจจัยทำให้ผมได้เป็นผมอย่างทุกวันนี้

99

แห่งชาติอย่างครบถ้วน เท่ากับว่ายกเลิกรัฐธรรมนูญไปแล้ว แต่หาได้ยกเลิกบทบัญญัติที่เกี่ยวกับกฎหมายการศึกษาแห่งชาติแต่ประการใด เพราะบทบัญญัติเหล่านั้นได้เอามาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติซึ่งเป็นธรรมนูญการจัดการศึกษาของประเทศ เมื่อยกเลิกรัฐธรรมนูญปี 2540 ก็มีกร่างใหม่ สกร่างรัฐธรรมนูญก็เพิ่งมีมติไปเมื่อวันศุกร์ที่แล้วด้วยเสียงเอกฉันท์ที่ร่างที่สกร่าง ได้ร่างขึ้นและรอที่จะทำประชามติ ในวันที่ 19 สิงหาคม 2550 ผมก็ได้วิเคราะห์เช่นเดียวกันว่าเจตจำนงแห่งรัฐที่แสดงออกไว้ในกฎหมายสูงสุดของประเทศคือ รัฐธรรมนูญฉบับที่จะมีประชามติได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาไว้แค่ไหนเพียงไร เมื่อเทียบกับรัฐธรรมนูญปี 2540 บัญญัติไว้มากกว่าหรือน้อยกว่าเพื่อที่จะดูว่าเจตจำนงแห่งรัฐในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เป็นอย่างไร ส่วนนี้คือส่วนที่จะบอกว่าเรามีโอกาสและความหวังในการพัฒนาการศึกษาแห่งชาติแค่ไหน เมื่อวิเคราะห์รายละเอียดแล้วก็พบว่า รัฐธรรมนูญปี 2550 ถ้าผ่านใช้เป็นรัฐธรรมนูญได้ บัญญัติเรื่องที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอาไว้สมบูรณ์มากขึ้นกว่าปี 2540 สารสำคัญ คล้ายกันแต่สมบูรณ์มากขึ้นในจุดเน้นบางอย่าง และใน ความสมบูรณ์บางเรื่องไม่ได้น้อยลง ซึ่งบทบัญญัติเหล่านี้ จะอยู่ในหมวดสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทยส่วนหนึ่ง และ ก็แยกมามีหมวดสิทธิและเสรีภาพในการศึกษาอีก 2 มาตรา และอยู่ในแนวนโยบายแห่งรัฐอีก 1 มาตรา ไปอยู่ในเรื่อง การปกครองส่วนท้องถิ่นอีก 1 มาตรา เพื่อบัญญัติ ให้เห็นว่าส่วนท้องถิ่นมีส่วนในการจัดการศึกษาด้วย ถ้าดู ตามสาระที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ พวกเราที่จะไป ออกเสียงประชามติรับหรือไม่รับร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ถ้ารับก็มีรัฐธรรมนูญ ถ้าไม่รับเขาก็จะไปเลือกฉบับใดฉบับ หนึ่งมาแก้ไขแล้วก็ประกาศใช้ ผมไม่มีหน้าที่ชี้แนะให้รับ หรือไม่รับแต่มีหน้าที่ที่จะบอกให้ได้ว่า ถ้าพิจารณาในแง่ ของการศึกษาในฐานะที่เราเป็นคนในแวดวงการศึกษา รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการศึกษาที่เชื่อ ได้ว่าจะเป็นการรอบและแนวทางในการที่ให้โอกาสและ ความหวังในการพัฒนาการศึกษาได้มาก ไม่น้อยไปกว่า ปี 2540 และไม่มีอะไรที่ขัดกับพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ เพราะถ้ามีขัดกันต้องไปแก้พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติให้สอดคล้องกัน เนื่องจากรัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายสูงสุด ตอนนี้ก็สบายใจได้ว่าเราคงใช้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปี 2542 ต่อไปได้อีก ระยะเวลาหนึ่งโดยไม่จำเป็นต้องแก้ไข เนื่องจากรัฐธรรมนูญ ฉบับใหม่มีเจตจำนงแห่งรัฐที่สะท้อนอยู่ในรัฐธรรมนูญและ ที่สำคัญสะท้อนอยู่ชัดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 ซึ่งยังใช้บังคับอยู่จะมีผลบังคับใช้ต่อไป กฎหมาย ทั้งสองถือเป็นหลักประกันความต่อเนื่องของการพัฒนา การศึกษาเพราะเมื่อเป็นกฎหมายไม่ว่าใครมาเป็นรัฐบาล ก็จะต้องทำ มิฉะนั้นก็จะถูกตรวจสอบว่าทำผิดกฎหมาย เพียงแต่ว่าจะทำเรื่องใดมากกว่าเรื่องใด โดยวิธีใด นั่นเป็น เรื่องศิลปะของการบริหารและจัดการของแต่ละยุค

“

เมื่อวิเคราะห์รายละเอียดแล้ว ก็พบว่า รัฐธรรมนูญปี 2550 ถ้าผ่านใช้เป็นรัฐธรรมนูญได้ บทบัญญัติเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เอาไว้สมบูรณ์มากขึ้นกว่าปี 2540

”

แต่ละสมัย มีสิทธิที่จะเลือกที่จะทำ แต่ในที่สุดต้องอยู่ในกรอบและแนวทางของรัฐธรรมนูญและของพระราช บัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

ปัจจัยที่สอง ต้องดูว่าเราจะมีโอกาสของการพัฒนา แคล่ไหนความหวังจะมีแคล่ไหน เจตจำนงแห่งรัฐบาล ที่เราก็มองว่าเป็นเจตจำนงทางการเมือง เพราะเราอยู่ใน ระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฝ่ายบริหาร คือผู้ที่มาจากพรรคการเมือง ที่มาจากการ เลือกตั้งโดยเฉพาะนายกรัฐมนตรี เป็นที่น่ายินดีว่า พรรคการเมืองที่เหลืออยู่ผมไม่พูดถึงที่ถูกยุบไปแล้ว เพราะว่ายังพูดไม่ได้ว่าเขาจะรวมตัวตั้งขึ้นมาอีกสักกี่พรรค ในชื่อใดแบบใดก็พูดได้แต่เฉพาะพรรคการเมืองที่เหลืออยู่ ที่ยังมีสถานะภาพเป็นพรรคการเมือง ตอนนี้อยู่ประกาศ ของคณะปฏิรูปการปกครองฉบับที่ 15 ซึ่งกำลังจะออก ความเคลื่อนไหวทางการเมืองก็จะเกิดขึ้นเพื่อที่จะให้การ เลือกตั้งที่คาดว่าจะมีในเดือนธันวาคม 2550 เป็นการ เลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรมตามกติกาใหม่ การเมือง ก็มีเตรียมพร้อมที่จะเป็นทางเลือกของประชาชน ทุกพรรคการเมืองที่มีอยู่ถ้าย้อนไปดูเกี่ยวกับนโยบาย ทางการศึกษา ก็เห็นได้ชัดว่าพรรคหนึ่งเมื่อเป็นรัฐบาล

ก็เป็นผู้ที่ได้รับผิดชอบในการออกพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเมื่อปี 2542 ก็ต้องถือว่าพรรคนั้นเป็นพรรคเพื่อปฏิรูปการศึกษา เพราะเป็นผู้ผลักดันให้พระราชบัญญัติออกมา อีกพรรคหนึ่งเมื่อเริ่มปฏิรูปการศึกษา อยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อก็เข้ามาดูแลกระทรวงศึกษาธิการโดยสมาชิกของพรรคนั้นเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาก็แสดงเหมือนกันว่าน่าจะเป็นพรรคที่มีเจตจำนงแน่วแน่ในการปฏิรูปการศึกษา อย่างน้อยสองพรรคมีผลงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษา พรรคที่ถูกยุบไปจริง ๆ เป็นพรรคที่มีโอกาสและเป็นความหวังของพวกเราในการปฏิรูปการศึกษาเพราะดูแลการศึกษาให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติอยู่ประมาณเกือบ 6 ปี ก็แสดงให้เห็นว่า ผู้นำของพรรคการเมืองซึ่งส่วนใหญ่ก็ถูกเว้นวรรคไปเรียบร้อยแล้วสมาชิกของพรรคก็คงเข้าใจและยังสนับสนุนเรื่องการปฏิรูปการศึกษาอยู่ ผมได้มีประสบการณ์ตรงในการทำงานการเมือง ตอนที่เข้าราชการประจำ ต้องไปชี้แจงงบประมาณทุกปี แทนอุดมศึกษาบ้าง แทนทั้งระบบบ้างเมื่อไปเป็นนักการเมืองอยู่ 4 ปี ทำหน้าที่ประธานกรรมการการศึกษาของสภาผู้แทนราษฎร แต่ว่าอยู่ฝ่ายค้านก็ได้ไปอยู่ในคณะกรรมการงบประมาณ ผมไม่พบว่าเป็นช่วงรัฐบาลหรือสภาที่มาจากการเลือกตั้งช่วงใดที่ ส.ส. เขาไม่สนับสนุนการศึกษา บรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้ง เขาให้ความสำคัญและเห็นความสำคัญของการศึกษามากกว่าบางยุคของสภาแต่งตั้งเสียอีก ผมเองก็อยู่ในสภาที่มาจากการแต่งตั้งหลายหน ที่เป็นเช่นนั้นเพราะบรรดาผู้ที่มาจากการเลือกตั้งเขาสัมผัสความจริงในระดับรากหญ้า และเขาต้องสะท้อนความต้องการของประชาชนคนยากคนจน ให้ความสำคัญกับการศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะเป็นทางเดียวนอกจากถูกถอดเตอร์ี่ที่จะทำให้ลูกหลานเขาขั้นฐานะทางสังคมได้เห็นทันตา

“

ผมค่อนข้างจะแน่ใจจากประสบการณ์ว่าเจตจำนงแห่งรัฐบาลซึ่งเป็นเจตจำนงทางการเมืองที่จะสะท้อนออกมาจากพรรคการเมืองก็มาจากนักการเมือง ในที่สุดก็จะได้อำนาจรัฐไปบริหารประเทศ น่าจะเป็นเจตจำนงในทางเกื้อกูลต่อโอกาสและความหวังในการพัฒนาการศึกษาอย่างแน่นอน

”

เพราะฉะนั้น เมื่อคนยากคนจนให้ความสำคัญกับการศึกษา ผู้ที่ทำหน้าที่ผู้แทนที่ประชาชนเลือกมาเขาก็ให้ความสำคัญด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ผมค่อนข้างจะแน่ใจจากประสบการณ์ว่า เจตจำนงแห่งรัฐบาลซึ่งเป็นเจตจำนงทางการเมืองที่จะสะท้อนออกมาจากพรรคการเมืองที่มาจากนักการเมือง ในที่สุดก็จะได้อำนาจรัฐไปบริหารประเทศ น่าจะเป็นเจตจำนงในทางเกื้อกูลต่อโอกาสและความหวังในการพัฒนาการศึกษาอย่างแน่นอน

ปัจจัยที่สาม เป็นปัจจัยที่สำคัญมากในสังคมประชาธิปไตย คือเจตจำนงของประชาชน การเรียกร้องต้องการและการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเจตจำนงที่สำคัญ ที่จริงแล้วเป็นอันดับหนึ่งด้วยซ้ำในสังคมประชาธิปไตย ผมดีใจที่ว่า ตั้งแต่เราปฏิรูปการศึกษาต่อเนื่องมาประมาณ 6 ปี โครงสร้างของการจัดการศึกษาที่เปิดให้มีส่วนร่วมในรูปของคณะกรรมการ เปิดให้มีส่วนร่วมในอีกหลายรูปแบบ ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนชัดเจนขึ้น ถึงแม้จะยังไม่อยู่ในระดับที่น่าพอใจ แต่ก็ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่เราอยากเห็นการคืนการจัดการศึกษาไปให้ประชาชน เข้ามาเป็นผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบในการจัดให้มากขึ้น เพราะฉะนั้น ถ้าวัดจากเจตจำนงของประชาชนนำดีใจที่พวกเราในวงการศึกษาคิดทำอะไรแล้วประชาชนเขาไม่แน่ใจว่าจะเกิดผลดีแล้วเขาออกมาทักท้วง เช่นเวลาที่จะสอบ O-NET ของสำนักทดสอบทางการศึกษาจะสอบแปลกลุ่มสาระ เด็กรวมตัวกันและบอกทำไมต้องแปลกลุ่มสาระ หากกลุ่มสาระไม่พอหรือ ทำไมไม่ให้เวลาเขาเตรียมตัว คนก็มาถามผมว่าในฐานะรัฐมนตรีว่าอย่างไร เพราะเราจะ

ต้องรับฟังจากผู้ซึ่งจะได้รับผลกระทบ แล้วการที่เขากล้าแสดงออกทางสร้างสรรค์จะทำให้เรารอบคอบขึ้น แม้แต่การสอบเข้ามหาวิทยาลัยแต่ละครั้งที่เราได้มีการคิดว่าจะเปลี่ยนแปลง แล้วเกิดผลกระทบ ผู้ปกครองรวมตัวกัน เด็กรวมตัวกัน นี่เป็นเรื่องดี แต่ถ้าเราทำอะไรก็ทำไป ถ้าไม่มีเสียงคัดค้าน ไม่มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ เสียงเสนอแนะ จะอันตราย ผมว่าตอนนี้คนตื่นตัวที่จะแสดงข้อคิดเห็นและระแวงระวังในผลกระทบหลาย ๆ เรื่อง ที่เราซึ่งเป็นผู้จัดการศึกษาจะต้องทำด้วยความรอบคอบผมว่าตรงนี้ยังน้อยไป ที่จริงอยากให้เห็นว่าเกือบทุกเรื่อง ที่มีผลกระทบต่อประชาชนในการจัดการศึกษา ถ้าให้มีส่วนที่จะแสดงข้อคิดเห็นแล้วก็รับเอาเรื่องเหล่านั้นมาประกอบการพิจารณา การดำเนินการการศึกษาน่าจะดีกว่า เพราะฉะนั้นในส่วนที่เป็นเจตจำนงของประชาชนเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่จะเป็นปัจจัยที่จะทำให้ความหวังและโอกาสในการพัฒนาการศึกษาแบบมีส่วนร่วมดีขึ้น

ปัจจัยที่สี่ เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับผู้นำทางการศึกษา เรามีคนมากมาย เฉพาะข้าราชการครูมีประมาณ 7 แสนคน คิดถึงโรงเรียนเอกชน คิดถึงผู้ที่เกี่ยวข้องในบทบาทอื่น ๆ เราใช้คนไม่น้อยกว่า 1 ล้านคนจัดการศึกษาในระบบ 15 ล้านคน ถ้าคิดนอกระบบก็มากกว่านั้น ปัญหาของเราคือ เรามักจะขาดแคลนผู้นำทางการศึกษาที่เป็นคนกล้าคิด กล้าทำ กล้านำ กล้าเปลี่ยน ในระดับรัฐ เวลาที่จะหาคนไปทำงานระดับประเทศที่จะเป็นผู้นำองค์กรสำคัญ ๆ นั้น หายาก ในระยะหลังอาจมองดูว่า คนให้ความสำคัญกับการศึกษามากขึ้น ซึ่งสมัยก่อนเขาบอกว่าใคร ๆ ก็เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้ แต่มาระยะหลัง แล้วคนไม่กล้าเป็น เพราะเป็นแล้วอยู่ได้ไม่นาน คนก็ถามผมบอกเป็น “จิงแก่” จะทนไหวหรือ ผมบอกว่า เป็นอาชีพผม ทนไหวหรือไม่ไหวผมก็ต้องทำ เพราะผมเป็นครู จะกล้าเสี่ยงหรือเพราะว่าคนในวงการศึกษานั้น ถ้าทำไม่ถูกใจก็โดนว่า เดียวก็มากันเป็นหมื่นเป็นแสน อีกทั้งข้อเรียกร้องรายวันก็แทบจะทนไม่ไหวอ่านแฟ้มไม่ไหว หลายคนก็ลอยด้วยเหตุผลนั้น ผมก็บอกว่าไม่เป็นไรหรอก ผมอายุ 73 ปีแล้ว เพราะฉะนั้นผมเป็นจิงแก่ที่ไม่มีอนาคต เพราะเหตุว่าอายุขนาดนี้ใครเขาจะจ้างทำอะไร คณะครุศาสตร์เอาเกียรติมาล่อเพื่อใช้งาน เช่นเมื่อเข้าก็บอกว่าเป็นปูชนียาจารย์ บอกว่าอาจารย์ยังสอนไหวนะ มาช่วยสอนที เพราะเขาจะไม่ให้คนเป็นปูชนียาจารย์ถ้าเลิกสอนแล้ว ผมยังไม่เลิก เพราะอาชีพผม ก็เมื่อเราไม่มีอนาคตแล้วเราจะไปกลัวอะไร ก็พร้อมที่จะหยุดแล้วกลับไปสอนหนังสือ การที่เราขาดแคลนภาวะผู้นำในระดับรัฐ นั้นเป็นปัญหา แล้วปัญหานี้แก้ไขไม่ได้ข้ามวันข้ามคืน จำเป็นต้องอาศัยสถาบันฝ่ายผลิตและพัฒนาบุคลากรอย่างคณะครุศาสตร์ และรวมทั้งทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ต้องมาช่วยกันตรงนี้ให้มาก พอมองมาในระดับสถาบัน

“

ปัญหาของเราก็คือเรามักจะขาดแคลน
ผู้นำทางการศึกษาที่เป็นคนกล้าคิด
กล้าทำ กล้านำ กล้าเปลี่ยน

”

ผู้นำในระดับสถาบัน ซึ่งสมัยก่อนนั้น ผู้นำของเราบางคนพูดอะไรแล้วคนทั้งประเทศฟัง สมัยนี้เราหาคนที่พูดอะไรแล้วคนทั้งประเทศฟังไม่ค่อยได้ ส่วนมากพูดอะไรแล้วก็ไม่มีการฟัง สำหรับวงการศึกษานั้น ผมไม่เอ่ยชื่อ แต่สมัยผมเป็นนิสิต เข้าทำงาน เอ่ยชื่อคนที่เป็นผู้นำแล้วคนเคารพนับถือ พูดอะไรแล้วคนฟัง ไม่ว่าในอาชีพหรือนอกอาชีพ แต่สมัยนี้เวลาถูกถาม หรือจะพูดถึงใครคนหนึ่งที่อยู่ในฐานะนั้นก็หายาก นี่ก็แสดงให้เห็นว่า ระดับสถาบันเองก็ขาดแคลนภาวะผู้นำพอสมควร อีกเรื่องหนึ่งที่เป็นปรากฏการณ์ จะว่าเสื่อมลอยก็คงไม่ใช่ แต่เป็นปรากฏการณ์ที่มากับสังคมวัตถุนิยมบริโภคนิยม แล้วก็มาเป็นปรากฏการณ์ของคนในวงการศึกษาดูด้วย ก็คือการรวมตัวกันของบุคคลากรทางการศึกษา สมัยก่อนเขารวมตัวกันในฐานะที่เป็นองค์กรวิชาการวิชาชีพ รวมกันเพื่อที่จะขึ้นทางเรื่องพัฒนาการทางวิชาการพัฒนาการทางวิชาชีพ ผมจำได้ว่าสมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทยยุคแรกก่อตั้งนั้น ทุกคนจะยึดเอาผลงานของสมาคม ทุกคนจะไปร่วมประชุม ทุกคนรู้สึกว่สมาคมเป็นหลักของการศึกษาของประเทศ ถามว่าสมัยนี้มีสมาคมที่มีฐานะเช่นนั้น ก็สมาคม หาเกือบไม่ได้เลย แต่ถ้าถามว่าสมาคมมีมากขึ้น รีเปล่า ก็มากขึ้นมากจนจำไม่ได้ เวลาที่จะคัดเลือกผู้แทนสมาคมไปเป็นตัวแทนเพื่อสรรหาบุคคลเข้าสู่ตำแหน่งสำคัญ

ต้องทำบัญชีแล้วทำบัญชีกันอีก มีเป็นร้อย แต่สมาคมเหล่านี้พูดตรงๆ อาจจะทำให้กระทบกระเทือนจิตใจใครก็ขอโทษด้วย แต่ถ้าไม่พูดตรง ก็ไม่ได้ความจริง ส่วนใหญ่สมาคมเหล่านี้จะรวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ มีพลังเป็นกลุ่มพลัง (pressure group) เพื่อที่จะกดดันเรียกร้อง และเพื่อพิทักษ์สิทธิประโยชน์ของกลุ่มของตน เป็นคล้ายๆ สหภาพของผู้ใช้แรงงานแต่จดทะเบียนเป็นสมาคม การเป็นตัวแทนของกลุ่มพิทักษ์ประโยชน์อันควรสมควรได้โดยชอบธรรมนั้นถูกต้อง ในสังคมประชาธิปไตยก็ต้องส่งเสริมแต่จะมีเพียงเท่านั้นก็ไม่ใช่ลักษณะของคนในวงการวิชาชีพชั้นสูง เพราะสิ่งที่วงการวิชาชีพชั้นสูงต้องมีเป็นหลักคือความรับผิดชอบต่อสังคมโดยส่วนรวมเหนือตนเอง ผมเป็นโรดาร์ซึ่งยึดคติพจน์ของเขาว่า เราต้องบริการผู้อื่นเหนือตนเองหรือ “Service above self” ผมอยากเห็นความสำนึกแบบนี้ในบรรดาพวกเราซึ่งเป็นสมาชิกวิชาชีพชั้นสูง การปฏิรูปการศึกษาที่ต้องเน้นเรื่องบุคลากรเป็นพิเศษก็คือนั่นว่าจะต้องมีฐานะเป็นวิชาชีพชั้นสูง เราต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ครูยุคใหม่ต้องเรียน 5 ปี เพื่อให้เป็นครูที่เข้มแข็งทั้งเนื้อหาสาระและวิธีการสอน เป็นผู้ที่มีจรรยาบรรณวิชาชีพ ผู้บริหารการศึกษาจะเป็นผู้บริหารการศึกษาได้ต้องมีใบอนุญาตประกอบอาชีพ โดย

ครูสภาออก แม้ไม่ได้กำหนดว่าต้องจบปริญญาโท แต่ก็ต้องจบปริญญาตรีทางการบริหารการศึกษา ส่วนมากก็จะเป็นใบประกาศนียบัตรบัณฑิตหรือปริญญาโท จะเป็นศึกษานิเทศก์ก็ต้องจบทางนิเทศก์การศึกษาถึงจะมีใบอนุญาตแล้วก็ต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูด้วย เพราะฉะนั้นเมื่อเรายกฐานะของวิชาชีพ โดยมีกฎหมายรองรับ พฤติกรรมตามฐานะก็น่าจะต้องเป็นพฤติกรรมที่ถูกต้องและเหมาะสมด้วย ผมพูดเช่นนี้ไม่ได้ไปตำหนิติติงบรรดา องค์กรครูหรือสมาคมทางการศึกษาทั้งหลาย เพียงแต่คิดว่าถ้ามีเพียงเพื่อพิทักษ์ประโยชน์ของกลุ่ม ผมว่าแคบไป ผมทราบว่าส่วนใหญ่จะทำกิจกรรมเพื่อสมาชิกของกลุ่มด้วยซึ่งก็ถูกต้องแต่ผมอยากให้เป็นพลังที่จะแสดงออกเพื่อสังคมโดยรวม ตอนนี้ พอลถามว่า โอเน็ต (O-net) ที่จะสอบทุกกลุ่มสาระนั้น จะกลายเป็นการแสร้งแสร้งของผลสัมฤทธิ์ของเด็กมัธยมดีหรือไม่ดี ก็มีแต่เด็กที่ออกมาบอกว่า ก็ควรจะสอบเพียง 5 กลุ่ม 4 กลุ่ม 6 กลุ่ม แต่ถามว่ากลุ่มวิชาการวิชาชีพเห็นอย่างไรไม่ได้ยินเลย

เรื่องที่ผมประกาศนโยบายว่าเลิกแป๊ะเจี๊ยะเลิกเด็กฝาก มีนิสิตนักศึกษาไปรณรงค์คืออยู่กลุ่มหนึ่ง แต่พวกสมาคมวิชาชีพเจียบ ผมไม่ได้หมายความว่าสิ่งที่ผมประกาศจะต้องถูก จะต้องดี แต่อย่างน้อยที่สุดเป็นประเด็นทางการศึกษา กลุ่มที่จะให้ความเห็นและความคิดได้ดีที่สุดก็คือกลุ่มที่รวมตัวกันในฐานะที่เป็นนักวิชาการ นักวิชาชีพในแขนงเหล่านี้ ตรงนี้ผมคิดว่ายังเป็นจุดอ่อนและยังไม่เป็นปัจจัยเกื้อกูลในเรื่องความหวังและโอกาสในการพัฒนาการศึกษามากนัก อันนี้รวมไปถึงสถาบันการศึกษาด้วย ในประเทศที่เจริญกว่าเรา ในขณะที่องค์กรทางการศึกษาสำคัญ ๆ อย่างเช่น คณะครุศาสตร์ได้เสนอข้อคิดเห็นหรือวิพากษ์วิจารณ์เรื่องใด ทางฝ่ายปฏิบัติต้องฟังเพราะถือว่าเป็นเสียงที่มาจากคนที่เป็กลางผู้รู้ผู้เล่น

แต่ขณะนี้สถาบันชั้นสูงหลายแห่งบุคคลที่เป็นสมาชิกของสถาบันชั้นสูงนั้นบางคนพูดดีกว่าสถาบัน เรายึดตัวบุคคลมากไปหรือเปล่าซึ่งหากว่ายึดตัวบุคคลก็ไม่มีอะไรเสียหาย แต่น่าเสียดายที่เสียงจากสถาบันซึ่งฝรั่งเรียกว่า “collective voice” ไม่ค่อยมี ในที่สุดก็มีแต่เสียงของปัจเจกบุคคล ซึ่งก็มีประโยชน์แต่น้อยกว่าประโยชน์ที่ได้จากเสียงของสถาบันที่ตั้งอยู่บนฐานของความรู้ ฐานของวิชาการ ฐานของการวิจัยค้นคว้า เรายากได้สิ่งนี้ให้มากขึ้นเพื่อให้ความหวังและโอกาสในการ พัฒนาเป็นไปด้วยดีกว่าที่ผ่านมา ถือเป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่ง เท่าที่ผมสัมผัสความจริงในความพยายามที่จะเข้าไปมีส่วนในการพัฒนาการศึกษาในช่วงสั้น ๆ ซึ่งระยะเวลาที่ผมจะทำงานก็ประมาณปีหนึ่ง พบว่าขาดผู้ขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ สังคมไทยปัจจุบันแม้กระทั่งทางการศึกษาค่อนข้างจะตัวใครตัวมัน การที่จะทำงานด้วยกันอย่างเป็นระบบแล้วก็ขับเคลื่อนร่วมกันไม่ค่อยมีขาดหลักการร่วมพลังสร้างสรรค์ ในยุคที่เราต้องการจะเร่งรัดพัฒนาเป็นยุคที่เราต้องการบริหารการเปลี่ยนแปลง ศาสตร์เรื่องการบริหารการเปลี่ยนแปลงเป็นศาสตร์สำคัญของยุคนี้เพราะไม่มียุคใดที่ผ่านมา ที่จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเปลี่ยนแปลงมากเท่ากับยุคโลกาภิวัตน์นี้ สถาบันที่สอนทางด้านการบริหารและจัดการจะต้องทบทวนตัวเองอย่างหนัก เพราะสิ่งที่สอนและสิ่งที่สังคมปัจจุบันต้องการไม่ใช่การบริหารตามปกติแต่เป็นการบริหารการเปลี่ยนแปลง เพื่อที่จะสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่า change agent ถ้าเราทำงานการศึกษาผู้ที่ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดคือ “ครู” ถ้าเราไม่เพิ่มขีดความสามารถให้กับครู การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาทางการศึกษาก็จะอยู่ในกระดาดไม่สามารถนำไปสู่การกระทำ ผมได้ลองนำร่องดูว่าถ้าเราจะปฏิรูปการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียน

“

ก็กล่าวมาเพียงแต่ยกตัวอย่างให้เห็นว่า กระทบงๆ ต้องมาปรับแก้ปัญหาและอุปสรรคเมื่อได้ใช้ความพยายามปฏิรูปแล้วประสบปัญหา และมีกระทบงๆ กำตรงนี้ได้ ก็จะเป็นการวางรากฐานเพื่อให้ผู้บริหารชุดต่อไป

”

เป็นสิ่งสำคัญ และใช้การบริหารจัดการที่ยึดสถานศึกษาเป็นฐาน เราจะต้องทำอะไรถึงจะทำให้การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้จริง ก็พบว่าเมื่อเราขาดผู้ขับเคลื่อน เราขาดการทำงานอย่างเป็นระบบ เราขาดผู้นำการเปลี่ยนแปลง เราขาดครูที่เข้าร่วมกระบวนการขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ ก็ลองจัดหลักสูตรใช้สำหรับพื้นฐานก่อน เรียกว่าหลักสูตรพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีผู้อำนวยการเขตพื้นที่ ทั้งหมดตอนนี้ 178 เขต รองผู้อำนวยการเขตพื้นที่ฯ และศึกษานิเทศก์ 7,000 กว่าคน ท่านเหล่านี้ต้องเป็น Change agent หรือเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เมื่อเราใช้สถานศึกษาเป็นฐาน ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน ครูที่เป็นแกนนำใน 8 กลุ่มสาระ เราจะต้องพัฒนาเขาให้เป็นคนขับเคลื่อนการปฏิรูปการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและเป็นทีม เราคัดเลือกโรงเรียนมาสองดู 610 โรง ตั้งแต่เปิดเทอมวันที่ 16 พฤษภาคม ให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทำ

หน้าที่ประเมินว่า เมื่อถึงเดือนพฤศจิกายน ปิดเทอมแล้ว จะเปิดเทอมใหม่ ผลการนำร่องเป็นอย่างไร เพื่อจะเอา ผลมาปรับแต่ง เรื่องนี้เกี่ยวข้องกับคนหนึ่งหมื่นสี่พันคน ซึ่งขอขอบคุณท่านคณบดีที่นี้ ท่านก็ไปช่วยจัดหลักสูตร เป็นครั้งแรกๆ ที่มีอาจารย์มหาวิทยาลัย มีครูทุกระดับไป ร่วมกันทำงาน เป็นหลักสูตรการฝึกอบรมแบบเข้ม 2 หลักสูตร สำหรับครู ศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารการศึกษา จบไปแล้วก็กำลังดูว่าครูและผู้บริหารหนึ่งหมื่นสี่พันคนนี้ เมื่อกลับไปสู่สถานศึกษาของตน กลับไปเขตพื้นที่ การศึกษาของตน เขาจะขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงได้ มากน้อยแค่ไหน เพราะต้องไปทำงานร่วมกันเป็นทีม เท่าที่ได้รับผลสะท้อนกลับ เป็นที่น่ายินดีและขณะนี้มีเสียง เรียกร้องจากโรงเรียนที่ยังไม่อยู่ในโครงการนำร่อง ก็เรียกร้องว่าขอให้จัดให้บ้าง เรากำลังจะจัดรุ่นที่สอง ก็คิดว่า ในช่วงรัฐบาลนี้ คงจะทำสักสองรุ่นแล้วก็พร้อมจะขยาย ทั่วประเทศ ถ้าเราทำตรงนี้สำเร็จ การปฏิรูปการเรียนรู้โดยใช้สถานศึกษาเป็นฐานจึงจะเกิด เพราะผลการศึกษาไม่ได้ เกิดที่กระทรวง ผลการศึกษาเกิดที่โรงเรียน เราจะต้อง สร้างความเข้มแข็งให้โรงเรียน แล้วความหวังที่ต้องการจะ ให้โรงเรียนมีคุณภาพมาตรฐานใกล้เคียงกันจึงจะเกิดขึ้น อาจเป็นใน 10 ปี 15 ปี 20 ปีข้างหน้า แต่ถ้าปล่อยให้ อยู่ในสภาพที่เหลื่อมล้ำอย่างที่เป็นอยู่ โรงเรียนในระดับ พื้นฐานมีดีเด่นอยู่ 362 โรง อยู่ในกรุงเทพมหานคร 87 โรง อยู่ในเขตอำเภอเมืองของจังหวัดต่าง ๆ เกือบทั้ง ลิ่นนอกเขตอำเภอเมืองหาโรงเรียนดีเด่นเกือบไม่พบยกเว้น อำเภอ นั้น ๆ ผิดปกติ เพราะฉะนั้นเมื่อเป็นเช่นนี้ปัญหา ที่ตามมาก็คือว่า ใคร ๆ ก็อยากจะส่งลูกไปเรียนโรงเรียน ยอดนิยม ทั้ง ๆ ที่ ม.1 เป็นการศึกษาภาคบังคับรัฐ ต้องบังคับรัฐเองที่จะจัดการศึกษาให้ทุกคนได้เรียน เพราะ ว่าถ้าประชาชนไม่ส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนจะถูกปรับ

“

ในยุคที่เราต้องการจะเร่งรัดพัฒนา เป็นยุคที่เราต้องการบริหาร การเปลี่ยนแปลง ศาสตร์เรื่อง การบริหารการเปลี่ยนแปลง เป็นศาสตร์สำคัญของยุคนี้ เพราะไม่มียุคใดที่ผ่านมา ที่จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเปลี่ยนแปลงมากกว่ากับ ยุคโลกาภิวัตน์

”

เพราะฉะนั้นถามว่ามาสอบเข้า ม.1 กันอยู่ได้อย่างไร ในเมื่อ ม.1 เป็นการศึกษาภาคบังคับ เป็นหน้าที่ของรัฐต้องจัดให้ เด็กทุกคนได้เรียน แต่เราทำอย่างนั้นไม่ได้ ก็เพราะ โรงเรียนยอดนิยมเหล่านี้ วิวัฒนาการของโรงเรียนนั้นเคย เป็นโรงเรียนประจำจังหวัดมาก่อน ซึ่งคนทั้งจังหวัดมีสิทธิ์ ถ้าอยู่ในกรุงเทพฯ ก็เป็นโรงเรียนของประเทศ จะไป ปักปันกันเขตก็ไม่ได้ ผมอยู่จะเชิงเตตราผมก็มีสิทธิ์มาสอบ เข้าโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เพราะฉะนั้นเมื่อเป็น อย่างนี้ต้องค่อย ๆ หาหนทางว่าจะทำอย่างไรให้โรงเรียน เหล่านี้เขาสามารถตอบสนองความต้องการนโยบาย เรียนใกล้บ้านได้ด้วย แล้วก็เป็นที่ที่ประชาชนที่อยากจะ ได้โอกาส เรื่องนี้ก็เป็นวิวัฒนาการ ผมก็เห็นด้วยกับคนที่ วิเคราะห์ว่า เรื่องการแก้เด็กฝากหรือแก้เกี่ยวกับแป๊ะเจี๊ยะ มันเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ต้นเหตุมันถ้าเราทำให้

โรงเรียนมีคุณภาพใกล้เคียงกันแล้ว ปัญหาที่ก็จะเบาลง แต่ทำไม่ได้ในพริบตา เมื่อทำไม่ได้ในพริบตา อะไรที่ทำให้คนได้อภิสิทธิ์เกินสิทธิคนอื่นเขามากเกินไปก็ต้องชะลอไว้บ้าง ด้วยการนำนโยบายเข้าไปช่วย แต่ถ้าจะแก้ปัญหากันจริงๆ ก็ต้องแก้โดยการที่ทำให้โรงเรียนทุกโรงมีความเข้มแข็ง แล้วก็มีความมาตรฐานใกล้เคียงกัน ผมไม่ใช่คำว่าเหมือนกัน เพราะไม่มีจุดประสงค์ที่จะต้องทำให้เหมือนกัน แต่ว่าใกล้เคียงกันเป็นสิ่งที่เราน่าจะมุ่ง เพราะฉะนั้นเมื่อเป็นเช่นนี้ผมก็เล่าให้ฟังแต่เพียงว่า ปัจจัยในเรื่องภาวะผู้นำ รอให้เกิดขึ้นเองไม่ได้ จะต้องสร้าง ผมเชื่อว่าเราสร้างผู้นำได้ ถ้าต้องใช้ความพยายาม อย่างเช่นลองมาแล้วกับ 14,000 คนไม่ได้ผู้นำหมดทั้ง 14,000 คน แต่อย่างน้อยที่สุดคนจำนวนหนึ่งจะเป็นผู้นำได้แน่ จากผลของการที่เราพัฒนา แล้วถ้าเรามีผู้นำมากพอครูทำงานเป็นทีมกันได้ เขตพื้นที่กับโรงเรียนทำงานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป้าหมายปลายทางที่เราอยากจะเห็นอยากจะหวังให้โรงเรียนมีคุณภาพใกล้เคียงกันก็คงจะเกิดขึ้น

ปัจจัยสุดท้าย ปัจจัยที่ห้า จริงๆแล้ว การบริหารสมัยเก่าจะพูดถึงปัจจัยบริหาร 3-4 ปัจจัย เรียกว่า 3M 4M หรือถ้าไม่พูด M ไต M หนึ่งก็จะมีความรู้สึกว่า ไม่ให้ความสำคัญ ผมเกือบจะไม่พูดถึงเรื่องนี้เลย แต่ก็ต้องพูดไว้บ้างในฐานะที่เป็นนักวิชาการด้านการบริหาร ก็คือ ปัจจัยเกื้อหนุนด้านทรัพยากร ยุคนี้ต้องเติมเทคโนโลยีด้วย เป็นปัจจัยเกื้อหนุนด้านทรัพยากรและเทคโนโลยี หลายคนยึดคตินิยมเก่า ถ้าจะให้ทำงานก็เอาเงินมา กึ่งงบประมาณ การศึกษามีน้อย เราก็คทำได้แค่นี้ แต่ผมเป็นคนที่มีมองกลับกันมาตลอด ผมคิดว่า “งานเป็นตัวตั้งเงินเป็นตัวตาม” ถ้างานเราดีเงินก็มา แต่ถ้างานเราไม่ดีเรื่องเงินก็ไม่มา ในชีวิตผมตั้งมหาวิทยาลัยมา 3 แห่ง ถ้ารอเงินก็ไม่ได้ตั้งตั้งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชก็ไม่มีเงิน แต่พอเปิด

แล้วได้รับความนิยมเงินมาเอง จนบัดนี้มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชพึ่งตัวเองอยู่ 80% เมื่อเขาใช้ให้ผมไปตั้งมหาวิทยาลัยที่โคราชก็เหมือนกัน สิ่งแรกที่ผมพยายามถามรัฐบาลก็คือ รัฐบาลต้องการมหาวิทยาลัยแบบไหน รัฐบาลยอมไหมถ้าเราจะตั้งมหาวิทยาลัยแบบนอกระบบเป็นในกำกับของรัฐ ถ้ารัฐบาลไม่ยอมผมก็เลิก ไม่เคยไปต่อรองว่ารัฐบาลมีเงินหรือเปล่า เมื่อโครงการดีพื้นที่ตั้งก็หาได้ 7-8 พันไร่ไม่ได้เสียเงินซื้อสักบาท ไปตั้งมหาวิทยาลัยด้วยลักษณะในพื้นที่ 9 พันไร่ไม่ต้องซื้อสักบาท เพราะฉะนั้นถ้าเราบอกว่างานเป็นตัวตั้งเงินเป็นตัวตาม แล้วผมไม่ค่อยพูดถึงเรื่องทรัพยากรมากนัก แม้แต่ตอนที่เข้าไปช่วยกระทรวงศึกษาธิการตอนนี้ ก็เอางานเป็นตัวตั้ง ถ้าโครงการเราดี เงินก็มา ถามว่าประเทศไทยรวยหรือ ไม่รวย แต่บการศึกษาก่อนประเทศไทยนั้นอยู่ในระดับต้นๆ มาตลอดท่ามกลางความจน นี่ประชาชนคนไทยให้ความสำคัญกับการศึกษาเสมอ สมัยนี้เราเป็นกระทรวงที่ได้งบประมาณด้านการศึกษาเป็นอันดับ 1 ต่อเนื่องมาหลายปีแล้ว เมื่อผมมาเป็นรัฐมนตรีก็รักษาระดับอันดับไว้ได้ ถ้าเมื่อไรผมเป็นรัฐมนตรีแล้วอดเงินตกอันดับผมก็คงลำบาก ปีนี้ยังอันดับ 1 อยู่เหมือนปีที่แล้ว แต่นั่นไม่ใช่สาระสำคัญ

“

ปัจจัยในเรื่องภาวะผู้นำ
 รอให้เกิดขึ้นเองไม่ได้ จะต้องสร้าง
 ผมเชื่อว่าเราสร้างผู้นำได้
 ถ้าต้องใช้ความพยายาม

”

สาระสำคัญก็คือว่าเราจะระดมทรัพยากรจากทุกภาคส่วน เพื่อมาสนับสนุนการศึกษาได้อย่างไร ยังมีทรัพยากรอีกมากที่เราไม่รู้จักระดม และตอนนี้ก็เห็นชัด มหาวิทยาลัยบางแห่งระดมเก่ง เขาก็มีเงินมาสนับสนุนมาก โรงเรียนบางแห่งระดมเก่ง สามารถจะมีทรัพยากรมาจัดการศึกษาให้เกิดประโยชน์กับเด็ก เพราะฉะนั้นถ้าพูดกันถึงเรื่องการศึกษา ไม่ว่าจะฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศจะเป็นอย่างไร งบประมาณด้านการศึกษาที่อยู่ในระดับต้น ๆ ก็หมายความว่า ภาครัฐยังดำรงความสำคัญของการศึกษา และให้การสนับสนุนที่ดีมาโดยตลอด ปัญหาของเราไม่ใช่ว่าไม่มีเงิน ปัญหาใหญ่ของเราคือ ยังใช้งบประมาณไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะฉะนั้นผมไม่ได้สนใจไปหาเงินเพิ่มมากนัก แต่ผมสนใจที่จะดูว่าเรามีวิธีการจัดการงบประมาณอย่างไรถึงจะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด และใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลมากกว่านี้ ในวงเงินเท่าเดิม ส่วนที่เป็นปัจจัยที่ยุคนี้ต้องพูด แต่ยุคอื่นไม่พูดก็ไม่ใช่ไร นั่นก็คือเรื่องเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เป็นที่ยอมรับทุกวงการว่าเทคโนโลยีนั้นมีส่วนอย่างสำคัญ ในเรื่องการเสริมคุณภาพ ในเรื่องการเสริมประสิทธิภาพ

การศึกษาลงทุนเรื่องนี้ไว้มาก ผมยกตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมที่สุด เรามีโรงเรียนในฝัน 900 กว่าโรงอยู่ทุกอำเภอ แล้วสิ่งหนึ่งที่รัฐบาลที่แล้วเน้นเกี่ยวกับเรื่องโรงเรียนในฝัน ซึ่งบางคนก็เรียกโรงเรียน “นายฝัน” นายเขาฝันอย่างไรโรงเรียนก็ต้องจัดให้ได้ ก็คือการที่จะให้ติดตั้งคอมพิวเตอร์และมีเทคโนโลยีสารสนเทศใช้ต่ออินเทอร์เน็ต ทุกโรงเรียน ผมเป็นประธานอยู่โรงเรียนหนึ่งที่บ้านผมที่บางปะกง รัฐบาลให้เงินไปหนึ่งล้านบาท โรงเรียนต้องหาเองอีก 6 ล้าน ถ้ามว่าโรงเรียนเหล่านี้มีการติดตั้งคอมพิวเตอร์ มีการติดตั้งเทคโนโลยีสารสนเทศเชื่อมอินเทอร์เน็ตใช้คีย์บอร์ดหรือเมาส์ ทำอย่างไรจะให้คีย์บอร์ดมี hardware แต่ไม่มี software แล้วก็ไม่มี courseware ผมซึ่งเล่นการศึกษาทางไกลมาก่อน ผมเข้าใจได้ดี สิ่งเหล่านี้ก็มีไว้รอดเท่านั้น ไปโรงเรียนไหนก็มีให้ดู แต่พอดูลึกลงไปพบว่าโปรแกรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กต่าง ๆ นั้นมีน้อย ผมพาคณะไปดูงานที่สิงคโปร์ โรงเรียนที่สิงคโปร์นั้นเอาเทคโนโลยีเข้าไปใช้ โดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศ เขาบอกว่า เป้าหมายของเขาในอนาคตจากปัจจุบันไปนี้ เด็กมัธยมจะใช้สื่อ เรียนเองผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ 30 เปอร์เซ็นต์ กับครู 70 เปอร์เซ็นต์ แล้ววันหนึ่งอาจจะเป็นอย่างอื่น ๆ ไม่เหมือนกับระบบการศึกษาทางไกล ที่มีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ 100 เปอร์เซ็นต์ ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ถือว่าเทคโนโลยีว่าเป็นเครื่องมือครูไม่ได้แทนครู ถ้าทำอย่างนี้ได้ เรื่องที่เราบอกว่าต้องการให้คนเรียนรู้วิธีวิธีเรียน ไม่ใช่แบบท่องจำไม่ใช่แบบใส่ข้อสอบเข้าปาก จะเกิดได้อย่างไร เมื่อในที่สุด ความรู้ก็ออกมาจากปากครูอย่างเดิม แต่ถ้านักเรียนมีโอกาสสืบค้นมีโอกาสเข้าถึงแหล่งความรู้ทั้งหลาย แล้วก็หาความรู้ได้โดยวิธีการค้นคว้า เกิดทักษะการเรียนรู้

“

เขابอกในยุคนี้ไม่มีเทคโนโลยีใดที่จะแทนครูได้ทั้งหมด
แต่ครูที่ไม่รู้จักเทคโนโลยี จะถูกแทนโดยครูที่รู้จักใช้เทคโนโลยี

”

ตลอดชีวิตที่เขาจะใช้ได้ตลอดชีวิต กลับมาจากดูงาน ผมก็ถามว่าลองทำดูได้ไหม ทำกับโรงเรียนในฝันก็ได้ ลองดูว่าถ้าเราผลิตสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองในวิชาที่ขาดครู ซึ่งขณะนี้ขาดครูทางคณิตศาสตร์ ขาดครูทางวิทยาศาสตร์ ขาดครูทางภาษาอังกฤษ เอาวิชาที่ขาดนี้พัฒนาเป็นบทเรียน การเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อนำไปเสริม กระทั่งเราก็กำลัง ดูแลเรื่องนี้อยู่ว่าจะต้องพัฒนาขึ้นให้ได้ ผมชอบใจตอนที่ ไปเจอจากความร่วมมือที่ออสเตรเลีย ไปที่คณะศึกษาศาสตร์ แห่งหนึ่ง มีเขียนข้อความติดไว้ตัวใหญ่ เขابอกในยุคนี้ ไม่มีเทคโนโลยีใดที่จะแทนครูได้ทั้งหมด แต่ครูที่ไม่รู้จัก เทคโนโลยีนี้ จะถูกแทนโดยครูที่รู้จักใช้เทคโนโลยี ผมขอ ฝากคณะครุศาสตร์ด้วย หลักสูตร 5 ปีนี้ควรจะให้ทุกคน ได้รู้จักใช้เทคโนโลยี เพราะจะเป็นเครื่องมือสำคัญของ การขยายโอกาสและเพิ่มคุณภาพ ก็ขอฝากเป็นปัจจัยที่ 5

กล่าวโดยสรุป โอกาสและความหวังในการพัฒนา การศึกษาไทยนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัย 5 ปัจจัย เจตจำนง แห่งรัฐไม่มีข้อสงสัย เพราะที่กำหนดขีดแจ้งอยู่ใน รัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติการศึกษาชาติ เจตจำนง แห่งรัฐบาล ซึ่งมาจากพรรคการเมืองทั้งหลาย โดยประวัติ ก็ค่อนข้างแน่ใจได้ว่าจะเกื้อหนุนต่อโอกาสและความหวัง ในการพัฒนาการศึกษา เจตจำนงของประชาชนชัดเจน ในเรื่องต้องการโอกาสและคุณภาพการศึกษา มีจุดอ่อน ที่ต้องแก้ก็คือภาวะผู้นำทางการศึกษา และการที่จะจัดการ ทรัพยากรและเทคโนโลยีเพื่อที่จะใช้ประโยชน์ให้ได้ดีกว่านี้ ปัจจัยเหล่านี้เรามีอยู่แล้วในระบบการศึกษาไทย ถ้ารู้จักใช้ จุดดีและแก้จุดด้อย โอกาสและความหวังนั้นยังมีอยู่ ประสบการณ์ของผมในการบริหารการศึกษาทั้งระบบมา 9 เดือนนี้ ทำให้เชื่อมั่นว่าการปฏิรูปการศึกษาจะสำเร็จได้ ไม่ไกลเกินรอ